

RhetoricaScandinavica

Online, vol 25 / 2021

Tema:
Kategoria: anklagens retorik

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 82 - 2021

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 82, 2021, pp 67–86, Publisher: Retorikforlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/PTYC7861>

Author Elisabeth Hoff-Clausen, University of Copenhagen.

Title "Unduly Delayed? Affected Bodies and Allegations of Transgressive Behavior" [Berørte kroppe: Forsinkede anklager, affekt og afmagt].

Abstract The metoo-movement has sparked intense debate about the public accusations raised against named individuals for sexually transgressive behavior. A recurring point of discussion has been the timing, or rather the delay, of allegations, as many of them concern violations dating back decades. Through textual analysis of the affective-emotional dimensions of a charge presented in the form of a personal essay, this article reflects on the plausible reasons why victims may stay silent for years before speaking up. It suggests that some allegations must come with a delay, since the affected body may be in an epistemological crisis not allowing a robust narrative to be constructed, and, to present an allegation, a shared terminology for the nature of the offense is needed. Hence, the article explores conditions of possibility for the agency of abused bodies.

Keywords accusations, affect, agency, crisis, ethopoia, trauma.

*Elisabeth Hoff-Clausen, lektor i retorik, Københavns
Universitet,
ehc@hum.ku.dk*

Elisabeth Hoff-Clausen:

Berørte kroppe: Forsinkede anklager, affekt og afmagt

 Rhetorica Scandinavica 82/2021, 67-86; <https://doi.org/10.52610/PTYC7861>

Opsigtsvækkende anklager om krænkelser og overgreb, som ligger årtier tilbage i tiden, har med metoo-bevægelsen fyldt i den offentlige samtale. Gennem en læsning af et konkret eksempel fra 2018 reflekteres der i artiklen over, hvorfor mange af anklagerne først fremsættes længe efter det hændte. Afsættet for analysen er retsretorik i kombination med en affektteoretisk betoning af krop, affekt og følelsers betydning i offentlig retorik og for retorisk agency. Der peges på, hvordan det ikke er ligetil at fremsætte en anklage mod en foruretter, når krop og sind er stærkt berørt. Den forurettede kan, udover at mangle en igangværende samtale med en retorisk anledning og et kollektivt sprog, som faciliterer anklagen, befinde sig i en affektiv tilstand og forståelseskriser, hvor et narrativ om det hændte ikke lader sig konstruere.

I november 2018 bragte Weekendavisen et kontroversielt essay, hvor en tidligere elev på *Forfatterskolen* i København, Peter Højrup (2018), fortalte om sine oplevelser i 1990'erne med tilnærmelser og ”magtmisbrug, ydmygelser og psykisk terror” (s. 8) fra den tidligere rektor – forfatteren Niels Frank. I lighed med andre højt profilerede sager i de senere år har Højrup's anklage mod Niels Frank været mere end 20 år undervejs. Det samme gælder fx Christine Blasey Fords anklage mod potentiel højesteretsdommer Brett Kavanaugh for seksuelt overgreb, anklagerne om seksuelle krænkelser mod filmproducer Harvey Weinstein fra blandt andre

skuespillerinderne Mira Sorvino og Ashley Judd, og på dansk grund, filmkritiker Nanna Frank Rasmussens anklage mod filmproducent Peter Aalbæk Jensen for sexchikane.¹ Sagernes forskelligheder til trods har en genkommende kommentar i den offentlige samtale været: Hvorfor nu? Hvorfor råbte de ikke højt dengang, hændelserne indtraf?

Spørgsmålene kan stilles som led i en miskreditering af den forurettede eller af *metoo*-bevægelsen, som eksemplerne ovenfor blev knyttet til, men de kan også stilles undrende for at forstå de konkrete sagers karakter og mulighedsbetingelserne for at rejse en anklage. I en fortsat undersøgelse af, hvad der muliggør retorisk *agency*,² og hvilken adkomst til at tale forskellige grupper, identiteter og kroppe har, er det ikke et uvæsentligt spørgsmål at stille: Hvorfor tav de forurettede? Hvorfor tie i mere end to årtier for så at rejse en offentlig anklage? Som Shari J. Stenberg (2018, s. 121ff) skriver i en artikel om brugen af hashtagget #notokay, som i USA gik forud for *metoo*-bevægelsen, spiller følelser af skam eksempelvis en hovedrolle i at holde kvinder, der har oplevet seksuelle overgreb, tavse. Selv har skuespillerinderne Mira Sorvino og Ashley Judd peget på tidligere erfaringer med ikke at blive taget alvorligt som grund til, at de ikke anmeldte Weinsteins overgreb, da de skete (Shoard, 2018, i.p.). Deres oplevelser havde frataget dem troen på at kunne gøre en forskel ved at fortælle om det hændte.

Sager som de nævnte er problematiske af en række grunde. De forurettedes tavshed gennem årtier er problematisk ikke kun for den enkelte, men for de omgivende samfund som ikke får belyst omfanget og karakteren af seksuelt relaterede overgreb. Det er afgørende i ethvert samfund, som skal fungere som et stærkt fællesskab, at få indblik i, hvordan tilværelsen opleves af alle befolkningsgrupper, også, når erfaringerne vanskeligt lader sig tale om, fx når seksuelt relaterede overgreb forekommer, og der kan være behov for ny lovgivning. Samtidig er anklager om hændelser, som ligger årtier tilbage, problematiske i den forstand, at sagerne er svære at undersøge til bunds og – når de fremføres for den offentlige folkedomstol – vanskelige at afgøre på en måde, så den anklagedes retssikkerhed er i behold. Spørgsmålet om ret eller uret og om skyldens placering risikerer at blive afgjort ud fra, hvor medrivende anklagerne fremsættes og cirkuleres i medierne, snarere end ud fra lovgivning og de beviser der foreligger. Det er anklager, som det er vanskeligt at blive enten dømt eller frifundet for, og som klæber.

I denne artikel ser jeg nærmere på Peter Højrupes essay ”Kvalme”, og hvad denne tekst kan fortælle om, hvorfor han forholdt sig tavs dengang, men nu taler med et uformelt anklageskrift i avisen. Teksten er interessant af flere grunde. Der er tale om en person, som ikke har manglet de sproglige kompetencer til at udtrykke sig, nemlig en elev fra en forfatterskole. Personen fremstår, da han endelig ytrer sig, bevidst om den skepsis, han vil blive mødt med; han begrundet sin anklage i aktuel nød-

1 Også den danske tv-vært Sofie Linde har fremsat vidnesbyrd om sexisme i medieindustrien, som dog ikke handlede om en navngiven person, men gav anledning til en fornyet *metoo*-bølge i 2020.

2 Om retorisk *agency* se fx Campbell, 2005; Geisler, 2004; Gunn & Cloud, 2010; Hatfield, 2019; Hoff-Clausen, 2010, 2018a.

vendighed og reflekterer eksplicit over årsagerne til, at han ikke talte den gang. Det er i modsætning til de fleste *metoo*-relaterede sager en mand, som ytrer sig, og han knytter ikke sin anklage til bevægelsen, om end han taler ind i dens affektive kontekst. Slutteligt er det et interessant tilfælde, fordi han ytrer sig i essaygenren, der tillader en kropsligt erfaret fortælling. Netop essayets form, der lader Højrup udfolde sine personlige oplevelser og refleksioner, er med til at give indblik i den situation, som mennesker, der oplever magtmisbrug og mulige overgreb, kan befinde sig i – en situation af *retorisk afmagt*, hvor forholdet mellem kroppens oplevelser og en sproglig fremstilling af samme ikke er så ligetil, som man synes at antage, når der spørges til, hvorfor de forurettede ikke straks råbte op. Som svar på spørgsmålet om, hvorfor mange forurettede tier om det skete, fremsætter jeg mod slutningen af artiklen den hypotese, at nogle anklager *må* være forsinkede, fordi den forurettede har brug for tid til at forstå, hvad der er overgået vedkommende, ligesom det er nødvendigt for anklagens fremsættelse, at der findes et kollektivt sprog for den uret, der er blevet begået.

Anklager – foruroligende og nødvendige

At rejse en anklage, især i al offentlighed, er selvsagt en alvorlig sag. Anklagen er et anslag mod et andet menneskes legitimitet som god borger i samfundet, og en anklage vil nødvendigvis være stigmatiserende for den anklagede. Der rejses tvivl om, hvorvidt andre kan regne med denne persons retskaffenhed og moralske anstændighed i sin omgang med mennesker. Den tillid, som andre måtte have til personen, privat eller professionelt, bringes i tvivl. Der antydes skyggesider i personligheden – og anklager har det med at hænge ved. De færreste vil ikke blive stærkt påvirkede af en anklage rejst mod dem, især en offentlig én af slagsen.

Samtidig er muligheden for at rejse en anklage helt nødvendig på både et personligt og et samfundsmæssigt plan. Som politisk teoretiker Bryan Garsten (2011) har understreget, er den retslige sigtelse mod nogen, der har gjort én uret, en institutionaliseret måde at artikulere og kanalisere sin vrede over det hændte og det svigt af tillid, som det indebærer, når nogen har overskredet de fælles love og regler, skrevne og uskrevne. At der lyttes og sanktioneres er afgørende for, at den, der oplever at være blevet uretmæssigt behandlet, anerkendes som værdig til bedre behandling og også fremover tør nære tillid til andre i samfundet (Govier, 2006). Nyere forskning i seksuelt relaterede overgreb understreger desuden vigtigheden for ofrene af at komme til orde om det hændte for at genvinde deres historie og identitet (Thompson, 2004). Muligheden for at rejse anklager er også samfundsmæssigt af stor betydning, som det har været fremhævet siden antikken. I indledningen til en klassisk anklagetale, *Mod Timarchos*, understreger Aischines (4-6, overs. 2003), der rejser sigtelsen, at det i et demokrati ligefrem er en borgerpligt at anklage andre, når de har forbrudt sig mod den lovgivning, man i demokratiet har politisk besluttet. Ellers undermineres styreformen. I et samtidigt øvestykke (*Antifon*, 3, overs. 1999) beskrives lovovertrædere også som besmittede, som må bringes for retten, for at smitten ikke skal sprede sig i samfundet.

Omend fremsættelse af en anklage altså kan anskues som en samfundspolit, risikerer den, der fremsætter anklagen, at blive betvivlet og gransket på sin moral, ligesom den anklagede risikerer social stigmatisering. Ethos-appel, og talernes karaktertegnning (*ethopoia*), står derfor også centralt i klassisk retsretorik. Som beskrevet i *Ad Herennium* (I, 4-11) om retstales standarddisposition, var exordium stedet at etablere ethos og vinde dommernes velvilje, og en passus om, hvad der har fået en til at rejse anklagen, er en genkommende topos i bevarede anklager. Med andre ord, en passus om, hvad der retfærdiggør anfægtelse af en anden persons moralske værdi. Hvilke motiver ligger der bag anklagen mod en medborger? Ligesom anklagens karaktertegnning af forureteren må sandsynliggøre, at vedkommende har begået en uret, må karaktertegnningen af den forurettede vise, at denne er uden skyld i det hændte og med anklagen handler i retfærdighedens tjeneste.

Mens anklager i antikken blev bragt op for folkeforsamlingen af den forurettede selv, har vi i demokratiske samfund i dag en anklagemyndighed, og retssager hviler ikke på retoriske taler, men på retslige procedurer og fremlæggelse af bevismaterialer. Anklagende retorik, der bliver fremført af de forurettede selv, finder imidlertid fortsat sted uden for retssalene. Her udgør de ikke en retorisk genre med særlige situationelle, indholdsmæssige og formelle træk, men forekommer typisk som talehandlinger indlejret i andre teksttyper. Anklagen er, som Rebekka L. Nørre-mark (2020) for nylig har beskrevet det, i dag ”et retorisk fænomen, der transcenderer traditionelle genreskel” (s. 9) og kan defineres som ”en situeret ytring, hvor nogen tilskriver skyld til et individ eller en gruppe” (s. 17) for handlinger, der bryder med de skrevne eller uskrevne normer. I det digitaliserede mediebillede skaber anklager ofte stor opmærksomhed og puster til den affekt, der forstærker cirkulationen af udsagn i de sociale medier,³ og beskyldninger bruges fx aktivistisk til at politisere adfærden hos magthavere og igangsætte offentlig debat om, hvad vi med rette kan forvente os af hinanden (Hoff-Clausen, 2018b, s. 40).

De offentlige anklager uden for retssalen sejler altså typisk under andre genrers flag og optræder i tekster og medieprodukter, hvis erklærede ærinde er et andet end at anklage nogen (fx erindringer, interviewet, dokumentaren og vidnesbyrdet i sociale medier), men som indeholder en eksplicit påstand om, at en uret er blevet begået af en navngiven person, som tilskrives skyld. En sådan anklage finder man i Peter Højrupes essay ”Kvalme”.

Affekt – kroppens erfaring og følelsesintensitet

Som titlen antyder, er ”Kvalme” et essay, hvor kroppen som *topos* spiller en rolle, og affekt tematiseres i karakterfremstillingen af den anklagede og anklageren selv, som analysen vil vise. I de senere år er der skrevet meget om en *affektiv vending* i de humanistiske og samfundsvidenskabelige fag – en vending, der, som beskrevet i dette tidsskrift af Sine Just (2017), udspringer af foregående årtiers for entydige fokus på ”sprog, diskurs og kultur” og for ringe opmærksomhed på kroppe, fysiske

3 Om affekt og cirkulation, se fx Papacharissi, 2015; Hatfield, 2019.

steder, ting og andre materialiteter omkring os (s. 76). Affekt kan forstås som oplevede forandringer i følelsesintensiteten, der af nogle teoretikere tænkes at være indlejret i vores neurobiologi, som fx kroppens automatreaktioner på sanset fare (Massumi, 1995; Brennan, 2004), af andre teoretikere forstås som forbundet med kognitive processer også, fx i mødet med tekster og tegn (Ahmed, 2004; Chaput, 2010). Der skelnes blandt affektteoretikere typisk mellem *affect* og *emotions*, hvor 'affekt' betegner en ubestemt (eller ligefrem ubestemmelig) kropslig intensitet, energi eller stærk sindsbevægelse, og 'emotioner' i højere grad er de reaktioner, som genkendes og kan omtales som givne følelser som fx vrede eller sorg. På trods heraf taler flere af de forskere, som interesserer sig specifikt for retorik, krop og affekt, om en mindre rigtigt skelnende "affektiv-emotionel" kritisk tilgang, da både affekt og emotioner handler om det, der føles og bevæger krop og sind (Landau, 2014, s. 76-77; Landau & Keeley-Jonker, 2018, s. 168-171).

Interessen i affekt og emotioner drejer sig ikke kun om personlige følelser, men om hvordan den enkeltes bevægelse og følelser er kulturelt og historisk betingede og altid allerede er vævet sammen med, hvad flere affektteoretikere kalder 'public feelings'. Opmærksomheden på offentlige følelser – eller måske snarere følelser i offentligheden – handler fx om, hvordan affekt cirkuleres og intensiveres mellem mennesker og skaber affektive fællesskaber (Papacharissi, 2015; Hatfield, 2019), og hvordan konkrete følelser som fx skam eller glæde omtales, forhandles og værdisættes i samfund som mere eller mindre positive, mere eller mindre acceptable inden for fællesskabet (Ahmed, 2004; Villadsen, 2018). Som feministiske teoretikere har påpeget, må medlemmer af marginaliserede grupper typisk tillægge sig flertallets normer for "passende" følelsers udvisning i offentligheden for at blive hørt, omend andre har påpeget, hvordan normerne også løbende forhandles og udfordres af marginaliseredes stemmer (Jaggar, 1996; Mack & Alexander, 2019).

De affektive-emotionelle dimensioner af en anklage er særligt relevante i retorik, der omhandler grænseoverskridende adfærd. Som Shari J. Stenberg (2018, s. 136) skriver, har de seneste års diskussioner om, hvad der betinger retorisk *agency*, fokuseret på sociale, historiske og politiske strukturer, men som blandt andet Stenbergs arbejde viser, er retorisk handlekraft også betinget af følelsesmæssige systemer; vi kunne sige betinget af affekt og følelser, af vores biologi foruden vores psykologiske konstitution. Som Stenberg pointerer, må vi forstå retoren som tænkende, ja, men i høj grad også som følende og som fysisk sansende, fysisk erfarende krop i verden. Det samme gælder forståelsen af medlemmer af et publikum; deres retoriske handlinger er betinget af følelsesmæssige systemer, hvorfor Jamie Landau (2014) også har opfordret den retoriske kritiker til i højere grad at stå ved at være følende, sansende, en biologisk betinget krop, og ikke kun rationelt tænkende.

Hidtil har affektteoretisk inspirerede studier af retorik hovedsagelig drejet sig om folkelige bevægelser og offentlige kontroverser (Just, 2016; Villadsen, 2018), udstillinger (Landau, 2014; Gruber, 2014) eller mundtlig retorik (Landau og Keeley-Jonker, 2018), og i de tilfælde, hvor studiet har fokuseret på skriftlige artefakter, har der været tale om tematisk sammensatte arkiver, som ikke nærlæses, men studeres for fx affektive tegn og associative forbindelser i offentlig meningsdannelse

(Ahmed, 2004). I denne artikel fokuserer jeg på affektive-emotionelle dimensioner af et enkelt skriftligt artefakt. ”Kvalme” er en tekst, som både beskriver og vækker affekt og følelser, og hvor krop, sansning og følelser påkalder sig atypisk meget opmærksomhed. Selvom kroppen for så vidt er en konventionel *topos* i essaygenren, er affekt og følelser som belæg i offentlig argumentation fortsat omdiskuterede og potentielt problematiske i en offentlig anklage mod en navngiven offentlig person.⁴ Læsningen spørger således specifikt til: Hvad gør denne opmærksomhed på affekt og kropslig erfaring i teksten? Hvilket retorisk arbejde udfører den i forhold til at vende en situation af retorisk afmagt til en anklage? Og hvilke normer om affekt og følelser i offentligheden reproduceres eller udfordres i teksten?

Det teoretiske centrale i en affektteoretisk læsning vil her være at undersøge tekstens *beskrivelse af affekt og følelser*, fx de involveredes kropslige og emotionelle reaktioner, og tekstens mulige *frembringelse af affekt og følelser*, fx ved beskrivelser af den anklagedes opførsel og sagens relation til den verserende *metoo*-bevægelse som en affektiv kontekst, der giver sagen og teksten resonans. Den affektive orientering vil altså indebære særlig opmærksomhed på, hvordan den tekst-interne repræsentation af ”the body’s capacity to affect and be affected” (Rand, 2015, s. 161) har betydning for teksten som anklagende talehandling.

Grænseoverskridende adfærd på Forfatterskolen

Peter Højrup’s essay ”Kvalme” blev offentliggjort i Weekendavisens sektion *Bøger* 8/11 2018, mens *metoo*-bevægelsen i Skandinavien var på sit daværende højeste. Skandalen i Det Svenske Akademi havde rullet en tid, hvor et højtstående medlem blev beskyldt for voldtægt og seksuel chikane, i USA var filmindustrien stærkt berørt af anklager mod blandt andre producent Harvey Weinstein, ligesom kulturinstitutioner som The New York City Ballet var ramt af anklager, rettet mod balletmesteren. I Danmark blev rektor for Forfatterskolen, Jeppe Brixvold, fyret i efteråret 2018, ikke på grund af anklager rettet mod ham, men efter sigende på grund af vedvarende rygter om upassende adfærd blandt lærere på skolen og en manglende evne til at få styr på situationen.⁵ I kølvandet offentliggjorde en tidligere elev på skolen, forfatteren Kristian Ditlev Jensen, et essay i Weekendavisen (”Portræt af kunstneren som ungt menneske”, 1/11 2018), om sin tid på skolen, hvor han beskrev ”grænseoverskridende adfærd”, som han imidlertid mente havde været fremmende for elevernes kunstneriske udvikling. Her var han på linje med et indlæg, bragt i samme avis året forinden, af filminstruktør Ole Bornedal (”Liktorenes tyranni”, 16/11 2017), der forsvarede kunstneres ret og pligt til at søge grænserne og gå ud over dem.

Ugen efter bragte avisen så et modessay, skrevet af en anden tidligere elev på skolen, forfatteren Peter Højrup. Essayet, som havde titlen ”Kvalme”, var en reaktion på, hvad Højrup så som Ditlev Jensens ”frifindelse” af dem, som var ansvarlige ikke

4 For en nyere problematisering se fx Mack & Alexander (2019) om erindringer og etik.

5 Se fx *Politiken* 27/10 2018, ”Rektor på Forfatterskolen fyret efter kun tre år”.

bare for ”grænseoverskridende adfærd”, men også ”magtmisbrug, ydmygelser og psykisk terror”. Peter Højrup fordømmer i sit modessay kulturen på skolen, hvor elevtekster angiveligt blev rakket ned og latterliggjort i plenum, og hvor druk, stoffer og seksualiseret adfærd mellem elever og lærere var udbredt; han retter også en konkret anklage mod forfatteren Niels Frank, som i 1990erne var først lærer, siden rektor på skolen, mens Højrup var elev. Angiveligt forelskede Frank sig i Højrup og, efter at være blevet afvist, udsatte læreren Frank eleven Højrup for nedgøring og ”psykisk terror”, måske også et tilfælde af fysisk vold; det er uklart, hvem der slog Højrup ned bagfra på et hotelværelse i New York.

Stærke reaktioner fulgte på sociale medier og i avisens egne spalter over de kommende uger, hvor bl.a. Ditlev Jensen tog til genmæle og kaldte Højrup’s læsning af hans eget essay for et overgreb (15/11 2018). Niels Frank lod sig først interviewe (8/11 2019), skrev dernæst et indlæg til avisen ugen efter (15/11 2018), samt en reportage et par måneder efter (31/1 2019), som handlede om de resultater, eller mangel på samme, der kom ud af en whistleblowerordning, som bestyrelsen havde iværksat på Forfatterskolen. Ingen sigtelser kom ud af ordningen, men, som Frank understregede i sin reportage, heller ingen frifindelse. Niels Frank stod ved forelskelsen i Højrup, men ikke magtmisbruget eller den psykiske terror. Tværtimod havde han afvist Højrup’s seksuelle tilnærmelser ved to lejligheder, hævdede Frank. En strøm af tilkendegivelser på de sociale medier fulgte Højrup’s essay også fra andre forfatterskoleelever; enkelte udtalte, at de ikke selv oplevede kulturen som grænseoverskridende; flere tilkendegav deres støtte til Højrup. Som Lone Hørslev skrev: ”Yes. Jeg blev også sendt direkte tilbage i kvalmen. Tak, Peter Højrup for at bryde tavsheden.”⁶

I denne artikel er det ikke et mål at beskrive striden eller tage stilling i et spørgsmål om skyld. Jeg er hovedsagelig interesseret i den tekst, som Højrup skrev, for det sprogligt medierede indblik, essayet giver i en forurettets oplevelser og i, hvordan en forurettet bevidst eller ubevidst søger at rejse en anklage, der vil være meningsfuld og troværdig i den kulturelle kontekst. I de kommende afsnit ser jeg først på Højrup’s essay, dets komposition og sprog, hvorefter jeg vender tilbage til spørgsmålet om, hvad essayet fortæller om mulighedsbetingelser for at rejse en anklage. Snarere end at munde ud i en fortolkning vil nærlæsningen danne grundlag for en refleksion: Kunne Højrup lige så vel have rejst sin anklage dengang i 1990erne, da hændelserne indtraf?

En anklage i essayets form

Mens Halford Ross Ryan (1982) taler om det typiske talesæt af *kategoria* og *apologia* – en anklage, der skaber et påtrængende problem, som et forsvar må moderere, da kan Højrup’s essay ses som udtryk for det omvendte forhold: Ditlev Jensen har skrevet et essay, der *forsvarer* miljøet og lærerne på Forfatterskolen. Det føler Højrup sig nødsaget til at modsige, og det sker i hans ”modessay”, der skarpt kritiserer

6 Citeret i Søren K. Villemoes: ”Højrupsk katarsis”, *Weekendavisen* 15/11 2018.

miljøet og *anklager* især én lærer.

Det kan umiddelbart synes paradoksalt at fremføre en anklage i essayets form. Mens en eksplicit anklage gerne består i en utvetydig påstand om, hvilken uret der er begået, og hvem der kan tilskrives skylden, er et essay, udover den personlige tilgangsvinkel, karakteriseret ved ikke at forsøge at behandle sit emne udtømmende, men at udforske det, gennem krop og skrift, i en søgende form.⁷ Essayet er en genre, hvor sproget ikke hævder at repræsentere en endegyldig, objektiv sandhed; snarere leder teksten efter virkeligheden i og med sproget som materiale. Netop disse karakteristika kan have gjort genren attraktiv for Højrup at udtrykke sin anklage i, hvilket jeg vender tilbage til.

Med essay-genren får Peter Højrup's tekst da også præg af personligt vidnesbyrd, og teksten kunne med rette studeres som et *vidnesbyrd* (Vivian, 2018) eller et eksempel på *life writing*, hvor personlige fortællinger i et politisk ærinde bringes op i offentligheden (Robillard, 2019). Højrup's tekst kan fx sammenholdes med vidnesbyrd fremsat i sociale medier og nyhedsmedier som led i *metoo*-bevægelsen og undersøgt som ofres modstandshandlinger af bl.a. Stenberg (2018) og Valerie Palmer-Mehta (2018). Med udbredelsen af personlige vidnesbyrd i den offentlige samtale er det nødvendigt at lytte anerkendende til disse tekster, men også kritisk at undersøge hvad vidnesbyrdene gør retorisk. Jeg læser derfor Højrup's essay med fokus på den anklage, som udtrykkes i teksten, og ikke kun som vidnesbyrd og bidrag til *metoo*-bevægelsen.

Essayets komposition og sprog: To berørte kroppe

”Kvalme” er et essay med et forløb, ikke ulig en klassisk retstale med en indledning med en stærk ethos-appel (*exordium*), en sagsfremstilling (*narratio*), en gendrivelse af mulige indvendinger (*refutatio*) og en afsluttende sammenfatning og appel henvendt til publikum (*peroratio*) i form af læserne – ikke mindst dem, som måtte have oplevet noget tilsvarende. En positiv bevisførelse i relation til love og regler (*confirmatio*) er der ikke i essayet, men enkelte ’vidner’ i form af citater fra andres tekster om skolens kultur føres frem, og selve hændelsesforløbet beskrives detaljeret og omfattende, som det strakte sig over flere år, med konkrete episoder i fokus. Bevisførelsen består hovedsagelig i den fremadskridende sagsfremstillings *evidentia* og *ethopoiia*, hvor både den anklagende Peter Højrup og den anklagede Niels Franks karakterer levende fremstår som to forskelligt berørte kroppe.

Exordiets ethopoiia: Peter Højrup's udsatte, kun rimeligt reagerende krop

Allerede i indledningen bruger Peter Højrup stærke kropslige udtryk om den affekt, som han selv oplevede ved at læse Ditlev Jensens essay:

7 Om essayets potentiale skriver Theodor Adorno (1998, s. 109-110), at det ikke foregiver, at ordene er identiske med den virkelighed, de beskriver. Essayet som genre står ved denne ikke-identitet mellem sprog og virkelighed, tanke og genstand.

Jeg fik først kvælningsfølelser og så kvalme, da jeg læste Kristian Ditlev Jensens erindringer fra vores fælles fortid på Forfatterskolen, ”Portræt af kunstneren som ungt menneske”, i *Bøger 2/11*. Kvalme, fordi den friken-der dem, der stod bag den grænseoverskridende opførelse, som Ditlev Jensen beskriver, og kvælningsfølelser, fordi teksten dermed bliver ét stort hold kæft-bolsje til alle dem, det gik ud over, og som, i modsætning til Kristian Ditlev Jensen, ikke mener, at magtmisbruget og ydmygelserne gjorde dem til bedre forfattere. (s. 8)

Fra den indledende sætning er Peter Højrup ikke blot et intellekt, en rationel person, men følende, en sansende læser, i affekt. Det er ikke definerbare *følelser* som vrede eller indignation, han nævner, men kropslige intensiteter af ubehag, i mave og vejrtrækning, fysiske funktioner tæt knyttet til det psykiske; det er kropslige fænomener, typisk påført af noget udefrakommende, en slags kroppens forsvarsreaktioner. Den indledningsvise beskrivelse af stærk affekt er for så vidt usædvanlig for en ethos-appel. I følelsernes vold er det almindeligvis ikke godt at være i vores rationalistisk prægede kulturkreds, slet ikke når man skal fremstå troværdig som en offentlig taler, der søger andres tilslutning. Med afsæt i blandt andet Platons *Faidros* har følelser været anset af rationalister som passioner, som den fornuftsstyrede bevidsthed måtte tæmme for at bevare sin gode dømmekraft, og i den vestlige filosofis historie associeres fornuft typisk med bevidsthed, kultur, offentlighed og det maskuline, mens følelser forbindes med krop, primitiv natur, det private og det feminine (Jaggar, 1989, s. 151; Lutz, 2001, s. 104). At fremstå for følelsesfuld eller ligefrem i affekt har således oftest fungeret miskrediterende for mænd, der ytrer sig offentligt, mens det for kvinder på én og samme tid er epistemologisk miskrediterende og kulturelt forventet (Jaggar, 1989, s. 163-165).⁸

Men Højrupps affekt er ikke ubegrundet, lader han læseren forstå, og han modererer dermed sin følelsesfuldhed; affekten er grundet præcis i den kognitive handling at læse Ditlev Jensens essay. Med bindeordet ‘fordi’ årsagsforklarer Højrup entydigt de kropslige reaktioner: Han får kvalme og kvælningsfølelser, fordi teksten frifinder skyldige og gør ofrene tavse. Den holdning, som Højrup fremstiller sin egen reaktion på kollegaens tekst med – det krav til andre og til ham selv, som bebor hans affekt – er en social norm om, at retfærdigheden må søges. Det er en kollektiv og socialt accepteret sans for retfærdighed, som krænkes dybt, på stadiet til opkast og kvælning, af den uretmæssige frifindelse af personer og et miljø, som i Højrupps erfaring bærer skyld.

Højrup er dermed, i sin egen beskrivelse, ikke i følelsernes vold; tværtimod er hans affekt udtryk for moralsk dømmekraft.⁹ Han reagerer med følelsesintensitet på

8 Som Ahmed (2004) kritisk skriver om det traditionelle blik på udvisning af følelser i det offentlige rum: ”To be emotional is to have one’s judgement affected: it is to be reactive rather than active, dependent rather than autonomous. (...) Emotions are associated with women, who are represented as ‘closer’ to nature, ruled by appetite, and less able to transcend the body through thought, will and judgement” (s. 3).

9 Allerede i affekt og spontane følelser ligger sociale normers krav til os indlejret, skriver K.E. Løgstrup (2010), idet følelser fx af lidenskabelig kærlighed ”modelleres af den enkel-

det, han udsættes for. Skyldige skal ikke gå fri; ofre og forurettede skal ikke gøres tavse. Højrup italesætter således fra begyndelsen sit modessay som påbudt, noget han *måtte* gøre. Det er ikke så meget en viljesakt som en næsten kropslig nødvendighed. Det er borgerens passende, moralsk berettigede affekt, som her beskrives – ikke følelser, som i en anklagesammenhæng ville være upassende, såsom hævnlyst, vrede, irritation eller frygt, idet de kunne svække hans efterfølgende beretnings troværdighed. Det er samtidigt et klart og rationelt hoved, han udtrykker sig med, idet den ræsonnerende sætningsstruktur tydeligt demonstrerer, at han ikke er i ’primitive’ affekters vold.

Højrup uddyber videre, hvordan han er uenig med Kristian Ditlev Jensen i, at den ”grænseoverskridende adfærd” på Forfatterskolen kun gav ”fantastiske oplevelser” – tværtimod var det en ansvarsforflygtigende kultur, hvor lærerne ikke vedkendte sig deres magt, men under dække af at føre ”en ligeværdig samtale mellem voksne mennesker” tillod sig en nedgørende behandling i tekstlæsningerne, som på negative måder har fulgt ham langt ind i hans forfatterliv. Nedgøringerne bor stadig i hans krop, for ”den usynlige papegøje, jeg fik som kæledyr på Forfatterskolen, sidder stadig på min skulder og skriger: *Forkert! Forkert! Forkert!*”. Det var på trods af sin tid på skolen, at han senere kunne skrive en anmelderrost debut, pointerer han; en debut, som Ditlev Jensen i sit essay tilskriver de gavnlige virkninger af skolens kultur.

Først et stykke inde i essayet – med udpræget sans for at dosere, hvad læseren får at vide hvornår, og holde os i ånde – får vi at vide, at Peter Højrup faktisk har været direkte involveret i hændelserne på skolen, ikke kun som elev, men som hovedperson i flere dramatiske begivenheder.

Narratioens ethopoiia: Niels Franks besatte, affektivt styrede krop

Et betydeligt skift i tone og fokus sker således cirka en femtedel inde i essayet, hvor et nyt afsnit, narratioen, åbner med ordene:

Niels Frank blev forelsket i mig kort tid efter min optagelse på skolen, hvornår det helt præcist skete, ved jeg ikke, men når jeg tænker tilbage, var det et problem allerede fra introturen til Hald Hovedgaard. Niels Frank var lærer, indtil Poul Borum døde i 1996, derefter blev han rektor. Forelskelsen var problematisk af flere grunde: Jeg var 21, han var 32. Jeg var elev, han var underviser. Han var homoseksuel, det var jeg ikke. At jeg ikke var bøsse, var noget Niels Frank skiftevis satte spørgsmålstegn ved og bebrejdede mig, når det blev for åbenlyst, at det ikke var tilfældet. (s. 8)

Peter Højrup sætter en offentlig person og anerkendt forfatter, Niels Frank, i centrum som subjekt i sætningen, og Frank er – fra første gang han nævnes i teksten – i *affekt*, nemlig forelsket. Ikke blot er han forelsket, men han er det i én, som det med fyndige kontrasteringer fremhæves, ikke er hans jævnbyrdige; én langt yngre, som står i et tillidsforhold til ham og ikke deler hans homoseksualitet. Og som han for-

---

tes holdning eller holdningsløshed, forventning eller mangel på forventning” (s. 85).

søger at påvirke. Man genkender den ældre forfører, der blændet af ungdommen handler i sine affekters vold – en karakter kendt fra litterære klassikere som Vladimir Nabokovs *Lolita* og Thomas Manns *Døden i Venedig*. Højrup pointerer i passagen, at han ikke ved, hvornår forelskelsen indtraf; tilsyneladende var det altså hans tilstedeværelse alene, ingen flirt eller gensidig forførelse, der forårsagede den forløskede ældre lærer, senere rektor.

Beretningen følger i tre dele, der fremstiller først Franks forsøg på *forførelse* af den unge mand, som foregår med alkohol og eksklusive samtaler i det private rum – Franks hjem (”herskabslejligheden med de mange bøger på Strandboulevarden”), som Højrup pointerer, at Frank deler med sin ægtefælle på det tidspunkt; siden, efter at Højrup har afvist Frank talrige gange, følger Franks *psykiske fornædning* af Højrup, som foregår i det professionelle rum – skolen, hvor Frank som lærer nedgør eleven Højrup og hans tekster (”[d]en tekstlæsning lærte mig, at det, jeg skrev, ikke var noget værd, og Niels Franks psykiske terror lærte mig, at jeg heller ikke var noget værd som menneske”), og til slut en *fysisk fornædning* af Højrup fra Franks side og muligvis vold, som finder sted i et for samfundet afsidesliggende rum – en stripklub for homoseksuelle (”med hardcore pornofilm på de opsatte tv-skærme og en fyr på scenen i g-streng, som Niels Frank opfordrede os til at sætte dollarsedler i”) og et hotelværelse i New York, som skolens elever og lærere er på studietur til (”da vi igen sad og drak på hotelværelset, var der nogen, der bankede mit hoved ned i bordet, da jeg lænede mig ind over det. Jeg går ud fra, at det var Niels Frank, men jeg ved det ikke, for jeg gik ud som et lys”) (s. 10).

Gennemgående fremhæver teksten assertivt de følelser, som Frank handler ud fra, forelskelse, begær, frustration og vrede, og at han er i affekt: Han er ”fortvivlet og rasende” (s. 8), han ”råbte” (s. 9), han blev ”mere og mere frustreret og forbistret på mig”, var ”rasende” og ”begyndte at skælde mig hæder og ære fra. Jeg havde ikke noget talent, skreg han, jeg havde ikke noget at gøre på Forfatterskolen” (s. 10). I teksten fremhæves det, at årsagerne til Franks følelsesudbrud oftest er uforståelige og helt ukendte for Højrup, ligesom han i *narratioens* indledning pointerer ikke at vide, hvornår Frank blev forelsket i ham. ”Sel’, råbte han i et af drikkelagene og pegede på mig, ’nu gør han det igen’. Det forvirrede mig. Hvad havde jeg gjort?” (s. 9). Han taler om Franks ”besættelse” af ham, som han håbede, ville gå over. Frank fremstår således som ’den feminine krop’, styret af sine følelser, besat, i affekt, uden rationelt forståelige årsager. Uden andre grunde end ”besættelse” af Højrup, ydmyger og fornædret Frank Højrup, kritiserer ham fagligt og taber sågar muligvis hovedet helt i en vrede, der bliver til fysisk vold mod eleven. Højrup, derimod, føler nok kropslig intensitet, men på et rationelt og forståeligt grundlag; han bebod i anklagen, i modsætning til Frank, ’den maskuline krop’, behørigt – ikke ukontrollabelt – berørt af situationen.

Man kan spørge, om Højrup i sin beskrivelse af Franks besatte krop faktisk finder ham, eller i det mindste undskylder ham med, at han handlede i affekt, i forelskelse, og dermed placerer skylden mere i den kultur, hvor hans adfærd var accepteret. Men hvad der står tilbage i essayets karaktertegning af Frank, er ikke desto mindre en sørgelig figur, en depraveret, vag karakter med en brist, aflædt og sat til

offentligt skue på midtersiderne af sektionen *Bøger*, ingen formel domfældelse nødvendig.

Refutatio: tavshed som det fornuftige valg

Højrup er assertiv i sin beretning om Franks affektive tilstande og udbrud, men mere tøvende når han efterfølgende spørger sig selv og læseren, hvad det mon skyldtes det hele, og om det var hans egen eller andres fejl? De primære indvendinger mod hans anklage, som Højrup foregriber, er, hvorfor han ikke forlod skolen ("Min strategi blev at nægte at være et offer, jeg insisterede på, at jeg havde lige så meget ret til at deltage i skolens arrangementer som Niels Frank"), og hvorfor han ikke dengang råbte op og gjorde noget. Han stiller eksplicit spørgsmålet "hvorfor sagde jeg det ikke til nogen?", og han svarer med grunde og nye spørgsmål:

Først og fremmest fordi der ikke var nogen at sige det til. Jeg ved ikke, hvem der sad i bestyrelsen dengang, måske var det lærerne, måske var der slet ikke nogen bestyrelse? Jeg kunne selvfølgelig havde fortalt det til pressen: *Velkommen på forsiden*, det ville være en sød hævn, men jo også en hævn, der indbefattede, at folk ville forbinde mit navn med noget 'bøssesnask' på Forfatterskolen og ikke de bøger, jeg drømte om at skrive. Jeg risikerede også, at der ikke var nogen, der troede på mig, hvorfor skulle de dog det? Jeg var jo ingen, Niels Frank var Niels Frank, forfatter og rektor for Forfatter-skolen. Der var også en ordentlig portion skam involveret: Hvordan havde jeg tilladt mig selv at havne i den situation? Hvorfor havde jeg ikke gjort noget? Måske var jeg selv ude om det i en eller anden grad? (s. 10)

Den anfægtede krop funderer her over sine tidligere bevæggrunde og illustrerer i ordlyd og tema en ungdommelig rådvildhed, som ikke er svær at følge; følelserne og overvejelserne forekommer fuldt ud rimelige, næsten pragmatiske, i forlængelse af de scener omkring Forfatterskolen, han i *narratioen* har gestaltet og ladet læseren se for sit indre øje. Han nævner nødvendigheden af *et sanktionsdygtigt publikum* og muligheden af at gå til pressen, men forklarer sin modvilje mod offentlig ekspone-ring, der kan komme på tværs af hans fremtidsønsker. Netop *risikoen for vanry og de professionelle konsekvenser* fylder en del i Højrups forklaring af, hvorfor han ikke sagde noget. Talehandlingen 'at sige det til nogen' blev oplevet som risikofyldt, særligt fordi magtrelationen var ulige ("jeg var jo ingen, Niels Frank var Niels Frank, forfatter og rektor"). *Risikoen for ikke at blive troet og hørt* var desuden overhængende, og *en følelse af skam og frygt for stigmatisering* nævner Højrup som en vigtig faktor, der holdt ham tilbage – en "ordentlig portion" af den. Skam er som nævnt den mest velbeskrevne følelse, som præger ofre for seksuelt relaterede overgreb. Skammen synes her forbundet med *et tvivlsspørgsmål om skyld*, som Peter Højrup bringer op som det sidste: "Måske var jeg selv ude om det i en eller anden grad?" Det er et oplagt spørgsmål, som andre også kan møde en forurettets beretning med – deraf vigtigheden af *ethos* for en anklager, som Højrups *exordium*, *narratio* og *refutatio* afspejler en stærk retorisk bevidsthed om. I sin indre deliberation om, hvad han

skulle gøre, var der således hos Højrup gode grunde til ikke at tale, og hans tavshed fremstår – som Stenberg (2018, s. 123) citerer Amanda Taub om tavsheden hos ofre for overgreb – som faktisk et ”rationelt valg”, situationen taget i betragtning, og dermed i tråd med hans øvrige karakterfremstilling.

Højrup vender dernæst tilbage til Ditlev Jensens essay om ”det, der foregik dengang”, som han ikke forstår, at Ditlev Jensen ”kan hvidvaske” (s. 11). Allerede i *exordiet* har han kaldt Ditlev Jensens essay for et ”hold-kæft-bolsje”, og her i *refutatio* tilføjer han, at essayet måske ikke er løgn, men en ”skrøne om de gode gamle vilde dage, der ikke fortæller hele sandheden”. Det bør ikke forstås som den hyldest til grænsesøgende kunst, som titlen (”Portræt af kunstneren som ungt menneske”) med sin allusion til et avantgardistisk værk af James Joyce antyder. Højrup’s titel er tilsvarende en allusion til eksistentialisten Jean-Paul Sartres roman ”Kvalme” om en mands ubehagelige oplevelse af tilværelsen i al dens meningsløshed; en meningsløshed som stiller den enkelte fri til selv at måtte skabe eksistentiel mening gennem valg og handling. Højrup nævner i sin *refutatio*, at han tidligere har forsøgt at finde mening ved at studere Franks forfatterskab, hvor han dog ikke fandt svar på, ”hvorfor han havde behandlet mig så forfærdeligt” (s. 11); det skriftlige vidnesbyrd om tiden på Forfatterskolen får nu, i opposition til Ditlev Jensens apologetiske ”skrøne”, mening som kritisk modstand mod de kræfter, der måtte gøre vidner og forurettede tavse.

Peroratio: Appel til andre berørte

Som afslutning på sit essay skriver Højrup en appel til andre, der måtte have oplevet overgreb:

Og så vil der måske være nogen, som har oplevet noget tilsvarende, som synes, at jeg er modig. Til dem vil jeg sige: Det krævede intet mod at skrive denne tekst, da jeg endelig fik taget mig sammen til at gøre det. Det var bare at fortælle, hvad der skete. Det kan I også gøre. Alt andet er lige meget. (s. 11)

Med den appel slutter essayet: det kræver ikke mod; det er bare at fortælle, hvad der skete. ”Det kan I også gøre”. At det er en tilkendegivelse, der stærkt underdriver vanskeligheden ved at stå frem og fortælle, så man bliver hørt, synes klart, når man lige har læst, hvad Højrup ellers siger i sin anklage – og når man tager i betragtning, hvor udbredt et fænomen tavshed blandt ofre for overgreb er. Både eksplicit og implicit har Højrup forinden sagt en del om, hvad der kan holde den enkelte tilbage. Eksplicit bekræfter han i sin *refutatio*, at den forurettedes tavshed på samme tid er velovervejet og tæt forbundet med stærke følelsesmæssige strukturer, ikke mindst modvilje eller ligefrem frygt for social stigmatisering, følelser af skam og tvivlen om egen skyld. Dertil kommer manglen på et publikum som kan lytte, anerkende det sagte og sanktionere. Implicit afspejler hans essay tillige, at en anklage i den vesteuropæiske kulturkreds fortsat kræver en retorisk fremtræden, hvor man kun behørigt er påvirket af passende følelser, ikke styret af kropslig affekt. At rejse

en anklage må gerne bygge på følelser, men kun dem, der moralsk legitimerer et anslag mod en anden; herudover må anklageren fremstå fornuftstyret, som den 'maskuline', kun behørigt berørte krop, der handler ud fra en sund dømmekraft.

Som analysen viser, er fremsættelse af en anklage ikke kun en udfordrende symbolsk handling, der kræver intellektuel og sproglig evne til at fremstille sagen velkomponeret og velformuleret; den er også en affektivt-emotionelt krævende balanceakt mellem intimt og offentligt, mellem at være berørt, men ikke i affekt, mellem socialt acceptable og uacceptable følelser. Peter Højrup er i 2018 nået frem til at kunne fortælle – med passende offentlige følelser og sine intellektuelle evner i højsædet – om hændelserne mellem ham selv og Niels Frank. Men at ytre sig med en anklage, som Højrup gør det, kræver en følelsesmæssig disciplinering og fatning, som ikke nødvendigvis falder den krop let, som har oplevet overgreb, og som ikke nødvendigvis har sprog på rede hånd for det, som er sket.

Mellem krop og sprog

Højrup's anklage i essayets form giver et indblik i, at en forurettets oplevelse af et overgreb er affektiv, kropslig, før den er kognitiv og sprogliggjort; den er tæt knyttet til det situerede møde i et fysisk og socialt miljø og rum, som former hændelserne og de berørte kroppe indtryk af dem, fx den forurettedes bestyrtelse og mulige afmagt, når en anden overskrider en grænse for, hvordan vi med rette kan forvente, at vi opfører os over for hinanden. Hændelserne foregår ikke i et kontekstfrit rum, som en 'uret', fritskrabt af den komplekse, mudrede virkelighed, men er dybt kontekstualiserede, fysisk betingede, kropsligt erfarede. Det er ikke ligetil at omsætte dét til sprog. Som Højrup nævner, nærer han umiddelbart efter begivenhederne tvivl om sin egen skyld i forløbet. Det er velkendt fra traumestudier, at forholdet mellem krop og sprog efter overvældende oplevelser bliver problematisk (Berger, 2004; Ringel & Brandell, 2019). Oplevelserne i sig selv er ikke-sproglige, fysiske, de bor i kroppen og kan ikke nødvendigvis umiddelbart udtrykkes i ord direkte. Hermed skal ikke forstås, at oplevelserne er 'rene', umedierede af sprog og kultur, men at kroppens indtryk og oplevelser via fx sanseapparatet og impulser i hjernens frygtcenter ikke uden videre lader sig repræsentere (Meiners & Sanabria, 2004, s. 645). I affektstudier taler man også om de intensiteter og påvirkninger i kroppens måde at fungere og dens erfaring af at være i verden, som aldrig kan rummes helt i sproglige udtryk for fx konkrete følelser – der vil altid være de affektive, udsigelige rester ("the affective residue") (Landau & Keeley-Jonker, 2018, s. 169). Sammen med den affektive påvirkning af kroppen, som følger af overvældende hændelser, kan der herske regulær kognitiv forvirring om, hvad der skete, hvordan, og hvor det gik galt, som yderligere indvirker på evnen til at sprogliggøre det hændte. Samt en tvivl om, hvordan det hele skal forstås? Ud fra hvilken kulturel forståelsesramme? Filosof Alasdair Macintyre (1977, s. 453ff) har beskrevet, hvordan mennesker, der rystes af tilværelsen med hensyn til, hvad de troede, at de vidste om andre, sig selv og verdens indretning, risikerer at opleve en epistemologisk krise. Et menneske i epistemologisk krise, beskriver Macintyre, bliver i tvivl om, ud fra hvilke kulturelle skemaer de

begivenheder, som han eller hun oplever, skal forstås og beskrives, og hvordan andre menneskers handlinger skal fortolkes. Shakespeares Hamlet er et menneske i epistemologisk krise, der ikke ved, hvordan han skal forstå det, der er foregået omkring ham og ikke ved, hvilke ord han kan læne sig mod. Derfor tøver han, handlingslammet, i tvivl om ud fra hvilke forståelsesrammer, knyttet til hvilken kultur, han skal beskrive sin virkelighed og de andres handlinger. Problemet for et menneske i radikal fortolkningsmæssig tvivl er, ifølge Macintyre, at besvare spørgsmålet: 'hvad foregår der her'? Eller, 'hvordan skal narrativet om de her hændelser konstrueres?' (s. 455)

Som Peter Højrup gør klart i essayet, og som Ditlev Jensens essay understøtter, var det hverdagskost på Forfatterskolen med fest, druk og seksuelle forhold mellem lærere og elever – samt latterliggørelse af elevernes tekstarbejde, og det hed sig, at "vi var jo ligeværdige voksne" (s. 8), ikke lærere og elever. Den hævdede ligeværdighed og skånselsløse kritik i kunstens navn er en kulturel forståelsesramme, der ikke umiddelbart åbner for anklager om hverken magtmisbrug eller psykisk terror. At se disse hændelser som problematiske og at identificere uretten, der blev begået, kræver, at man er i stand til – og villig til – at sætte sig uden for den bestående kulturens forståelsesramme og fællesskab, og at man har ord til at tolke det, som er hændt, ud fra en alternativ forståelsesramme. Det kan imidlertid være såre vanskeligt for den, der står midt i ubehagelige hændelser, i et miljø som normaliserer og måske endda hylder det, som foregår. Fortolkningsfællesskabet, som den forurettede er del af, vil – måske endda bevidst – nære tvivlen om, hvordan dennes oplevelser skal beskrives og forstås.

Mulighedsbetingelser dengang og nu

Så kunne Peter Højrup have skrevet dette essay lige efter de hændelser, han fortæller om? I 1990'erne, som elev på Forfatterskolen?

Der var dengang ikke en lydhør offentlighed med en *igangværende samtale* om magtmisbrug og seksuelt relaterede overgreb, som under *metoo*-bevægelsen, og der var ingen *retorisk anledning*, en exigence, der som Kristian Ditlev Jensens forsvar legitimerer Højrup's anklage i essayets form, fremført for et publikum af Weekendavisens læsere. Der var ingen særlig tilskyndelse til at ytre sig i netop essay-genren som en *veletableret udtryksform*, der tillader Højrup at holde fast i den ønskede forfatter-identitet og samtidig kan rumme et narrativ, som for Højrup ikke driver hans sandhedspåstand for langt, men indebærer en epistemologisk selvrefleksivitet. Der var dengang, vigtigst af alt, ikke et så *veletableret sprog*, hvormed han kunne karakterisere de ting, der skete, som en uret og krænkelse. "Magtmisbrug" har længe problematiseret en autoritets brug af sin særposition, men er med *metoo*-bevægelsen blevet aktualiseret også i kunst- og kulturmiljøer om en adfærd, som førhen måske blev trivialiseret eller hyldet som excentrisk, men nu ses som upassende og uacceptabel.¹⁰ "Grænseoverskridende adfærd" har som udtryk cirkuleret og vundet tyngde

10 Som fx Vanessa Springoras bog *Samtykket* (2020) beskriver, var det i vid udstrækning

som et affektivt tegn under *metoo*-bevægelsen, og ”psykisk terror” er med arbejdet for ny lovgivning om psykisk vold blevet anerkendt de senere år som en egentlig strafbar handling i Danmark. Et veletableret sprog at identificere det uretmæssige i konkrete hændelser med, og som placerer skylden hos den anklagede, er en væsentlig mulighedsbetingelse for at rejse en anklage. Det øger tilgængeligheden af at rejse en anklage at kunne etikettere begivenheder og det illegitime i dem: ’mord’, ’be-drageri’, ’psykisk vold’, ’billeddeling uden samtykke’. Centralt for enhver anklage er netop klarhed om den definatoriske og kvalitative *stasis* for at indkredse karakteren af det hændte, foruden den rent konjekturale om, hvorvidt noget er sket.¹¹ Som allerede den klassiske retorik er såre bekendt med, kan den samme hændelse sprogliggøres på en måde, der trivialisere og bagatelliserer den, og på en måde, der problematiserer og moralsk fordømmer den. For at rejse en anklage må man kunne definere en række hændelser som en situation, hvor uretmæssige handlinger bliver begået, og disse uretmæssigheder må have et kendt navn. Sproget for den krænkelse og uret, det drejer sig om i Højrup tilfælde, har udviklet sig siden 1990erne.¹²

Uden en offentlig, normsættende samtale, uden en veletableret udtryksform og uden et kollektivt sprog for det skete og med en krop i affekt, er det sandsynligt, at det sidste, som Peter Højrup selv nævner om, hvad der holdt ham tilbage, spillede en større rolle, end det oftest bliver tilkendt: tvivl, en forståelsesmæssig pendulering mellem fortolkningsrammer, eller måske ligefrem en epistemologisk krise.

Den forsinkede anklage

At det endelig – efter mere end tyve år – falder Peter Højrup let at fortælle om det skete, er altså ikke nødvendigvis en usandhed, men kan tilskrives den tid, der er gået, og de tilkomne mulighedsbetingelser. Som nævnt i indledningen forklares tavsheden hos ofre for overgreb ofte med følelser af skam eller manglende tillid til, at det sagte vil blive lyttet til, troet på og handlet ud fra. Det er plausible forklaringer, som Højrup beretning bekræfter. Jeg vil tilføje den hypotese, at nogle anklager *må* være forsinkede, fordi dem, der oplever hændelser, hvor de er blevet uretmæssigt behandlet af andre, kan befinde sig i en forståelseskrise, hvor det at tale om det hændte er yderst vanskeligt. At tale om traumatiske hændelser og fremsætte en anklage kræver et kollektivt sprog for den uret, der er blevet begået, og en forståelse hos den forurettede af, hvad der er overgået vedkommende. At rejse en offentlig anklage kræver også klarhed om kausaliteten i det hændte og klarhed om *agens* – hvem handlede, hvordan, og over for hvem? En sådan beskrivelse og tolkning af

---

accepteret i det litterære miljø i Frankrig indtil for relativt nylig, at anerkendte forfattere stod i forhold til mindreårige.

11 Jeg bruger Christian Kocks termer om *stasis*-teori, som er fremstillet blandt andet hos Cicero, Quintilian og Hermogenes. *Ordets magt*, s. 68-69.

12 Ordet ”sexchikane” blev introduceret i Danmark ved EF-initiativer allerede i slutningen af 1980erne, men blev dengang primært forstået som ”ulovlig kønsdiskrimination” og et arbejdsmiljøproblem om ligebehandling af mænd og kvinder. Se Bochhorst og Agustin (2017). *Sexchikane på arbejdspladsen*, s. 45 ff.

situationen er ikke altid tilgængelig på det tidspunkt, hvor hændelserne sker, og hvor de forurettede er berørte på sind og krop. Den forurettede kan have brug for tid og sprog til at forstå, hvad der er overgået vedkommende, ligesom der må findes begribelige ord for krænkelens art. Som studier blandt soldater, indsatte og ofre for overgreb understøtter, handler traumer om erfaringer, der er ikke-sproglige, som i mange tilfælde ligefrem negerer sproget, og hvor oplevelsernes omsætning til ord er en kilde til vanskeligheder, men også mulig terapeutisk bearbejdning. At sige det usigelige; dét, som man ikke har sprog for. Det kan kræve bundfældelse af indtryk, skemaer at forstå ud fra, adgang til de rigtige ord, og en motivation og vilje til at forsøge at sprogliggøre over for et publikum, som er villige til at lytte og åbne over for at forstå det hændte som en uret begået.

Læserens berørte krop

I tråd med et affekt-teoretisk afsæt bør det slutteligt nævnes, at Peter Højrup's essay minder også sin læser om selv at være krop. ”Kvalme” og ”kvælningsfølelser” forplanter sig fra begyndelsen med sine lukkelyde til læserens strube, og man er med, intimt i forførelsens stund, pinagtigt i plenum på skolen og brutalt i New Yorks stofrus og skygger, for så at opdage, at man står midt i en offentlig pinestraf af Niels Frank, som én i den sensationslystne pøbel af læsere, der gyser og kigger. Det peger på den affektive oplevelse af at være i verden, hvor vi ikke kun er bevidsthed, sprog og symboler, men kroppe, der sanser, mærker, røres, fungerer i rum, for en stor del automatiseret, ubevidst, biologisk betinget. I bedste fald kan det udvide læserens kapacitet for empati med andre, som står frem og fortæller om overgreb, fordi det giver indblik i de situerede møder, den mudrede virkelighed, hvor mennesker omgås i fysiske omgivelser, ord falder, bevægelser foregår, og følelser opstår og former møderne uventet, bestyrtende. Sårbarhed over for grænseoverskridelser fremstår som et fælles vilkår.

Samtidig må der spørges til, på hvis bekostning forståelsen skabes? Hvad gør et personligt vidnesbyrd som dette i offentligheden? Essayet portrætterer den forurettede og foruretteren ud fra deres kroppe og følelser: en kun rimeligt reagerende krop, Peter Højrup's, den af krænkeren udsatte – stillet over for den urimeligt affektive krop, Niels Franks, den af forelskelse besatte. Højrup vender sin tidligere afmagt til retorisk magt i form af en anklage, men også en offentlig pinestraf af den anklagede. Den autoritative gestaltning af virkeligheden i forfatterens æstetisk velformede *narratio* er svær at forsvare sig mod, og straffen falder sammen med anklagen. Som læser bliver man affektivt berørt, fascineret og fuld af ubehag. Det er ikke kun en anklage, man forelægges, men en straf man er med til at eksekvere. Højrup's anklage i essayets form er, ligesom andre former for vidnesbyrd og *life writing*, potentielt med til at øge læseres forståelse for den forurettedes oplevelse, men efterlader også sin læser med ambivalens over for den anklage, der fremsættes offentligt, uden for retssalens lige vilkår for de to parter.

Sammenfatning: At sige det usigelige

Som det hedder hos Kenneth Burke – og som Højrup's forsinkede anklage understreger – er mennesket karakteriseret ved evnen til *action*, men er fortsat underlagt og præget af *motion*.¹³ De 20 år, der er gået fra hændelserne mellem Højrup og Frank til essayets formulering, kan fortolkes som et vidnesbyrd om, at vejen fra krop til sprog ikke er ligetil; måske findes den slet ikke på tidspunktet for kroppens oplevelser. Den sprogliggjorte sandhed om krænkelser står ikke nødvendigvis klart for de berørte selv på det tidspunkt, hvor de foregår. Den toner frem i takt med, at der udvikles en offentlig samtale med et sprog for krænkelsernes art, og i takt med, at de berørte kan formulere et narrativ at forstå det skete med. I tilfælde, hvor en anklage kan være på tale, vil de berørte ofte også være bevidste om, at de skal have en robust sag i andres øjne foruden intellektuelle evner og følelsesmæssig fatning til at bære den igennem, hvis de skal gøre sig håb om at komme helskindede ud af at fremsætte anklagen. Derfor er det afgørende for viljen til at tale, at der er en lydhør offentlighed med et sanktionsdygtigt publikum og en anledning til at fortælle om det skete, som legitimerer, hvorfor man vælger at anklage et andet menneske. En anledning, som ikke kun tjener egne interesser, men også andres.

---

13 Om kroppen i Kenneth Burkes retorik, se fx Debra Hawhee (2009): *Moving Bodies*. Columbia, SC: U of South Carolina Press.

Litteratur

- Adorno, T. (1998). "Essayet som form". Oversat af Kasper Nefer Olsen. *Passage* (28/29), s. 101-114. <https://doi.org/10.7146/pas.v13i28/29.4045>
- Ahmed, S. (2004/2014). *The Cultural Politics of Emotions* (2. udg.). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Aichines. "Mod Timarchos". I *Borgerret og prostitution. To anklagetalere fra det klassiske Athen*. Oversat af Otto Steen Due (s. 15-73). København: Museum Tusulanums Forlag, 2003.
- Antifons taler*. Oversat og med indledning af Mogens Herman Hansen (2. udg.) København: Hans Reitzels Forlag, 1999.
- Berger, J. (2004). "Trauma Without Disability Disability Without Trauma: A Disciplinary Divide". *Jac*, 24(3), s. 563-582.
- Brennan, T. (2004). *The Transmission of Affect*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Campbell, K. K. (2005). "Agency: Promiscuous and Protean". *Communication and Critical/Cultural Studies*, 2, s. 1-19. <https://doi.org/10.1080/1479142042000332134>
- Garsten, B. (2011). *Anger and Trust*. Kenneth Burke Lecture præsenteret på Penn State University, 15. april 2011.
- Govier, T. (2006). *Taking Wrongs Seriously – Acknowledgement, Reconciliation, and the Politics of Sustainable Peace*. Amherst, NY: Humanity Books.
- Gunn, J. & Cloud, D. (2010). "Agentic Orientation as Magic Voluntarism". *Communication Theory*, 20, s. 50-78. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2009.01349.x>

- Gruber, D. (2014). "The (Digital) Majesty of All Under Heaven. Affective Constitutive Rhetoric at the Hong Kong Museum of History's Multi-Media Exhibition of Terracotta Warriors". *Rhetoric Society Quarterly*, 44(2), s. 148-167. <https://doi.org/10.1080/02773945.2014.888462>
- Hatfield, J. E. (2019). "The Queer Kairoitic: Digital Transgender Suicide Memories and Ecological Rhetorical Agency". *Rhetoric Society Quarterly*, 49(1), s. 25-48. <https://doi.org/10.1080/02773945.2018.1549334>
- Hoff-Clausen, E. (2010). "Retorisk handlekraft hviler på tillid". *Rhetorica Scandinavica*, 54, s. 49-66. <https://doi.org/10.52610/FNQE4057>
- Hoff-Clausen, E. (2018a). "Rhetorical Agency: What enables and restrains the power of speech?" I R. Heath & Ø. Ihlen (red.). *Handbook of Organizational Rhetoric and Communication* (s. 287-299). Mahwah, NJ & London: Lawrence Erlbaum Ass. <https://doi.org/10.1002/9781119265771.ch20>
- Hoff-Clausen, E. (2018b). "When Everything is NOT Awesome: Aktivisme, anklager og krisen som kontekst". *Rhetorica Scandinavica*, 77, 22-45. <https://doi.org/10.52610/TSYO7895>
- Højrup, P. (2018, november). "Kvalme". *Weekendavisen*, 45, s. 8-11.
- Jaggar, A. M. (1989). "Love and Knowledge: Emotion in Feminist Epistemology". *Inquiry*, 32(2), s. 151-176. <https://doi.org/10.1080/00201748908602185>
- Just, S. (2017). "Affekts effekt". *Rhetorica Scandinavica*, 76, s. 75-87.
- Kock, C. (2012). *Ordets magt. Retorisk tænkning der holder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Landau, J. (2016). "Feeling Rhetorical Critics: Another Affective-Emotional Field Method for Rhetorical Studie". I S. L. McKinnon et al. (red.). *Text+Field. Innovations in Rhetorical Method* (s. 72-85). Pennsylvania: Pennsylvania State University Press. <https://doi.org/10.5325/j.ctv14gp46w.8>
- Landau, J & Keeley-Jonker, B. (2018). "Conductor of Public Feelings: An Affective-Emotional Rhetorical Analysis of Obama's National Eulogy in Tucson". *Quarterly Journal of Speech*, 104(2), s. 166-168. DOI: 10.1080/00335630.14447138 <https://doi.org/10.1080/00335630.2018.1447138>
- Lutz, C. (2002). "Emotions and Feminist Theories". I I. Kasten, G. Stedman & M. Zimmermann (red.): *Querelles: Jahrbuch der Frauenforschung* (s. 104-121). Stuttgart: J. B. Metzler. https://doi.org/10.1007/978-3-476-02869-3_6
- Løgstrup, K.E. (2010). *Den etiske fordring* (4.udg.) Århus: Forlaget Klim.
- Macintyre, A. (1977). "Epistemological Crises, Dramatic Narrative, and the Philosophy of Science". *Monist*, 60(4), s. 453-472. <https://doi.org/10.5840/monist197760427>
- Mack, K. & Alexander, J. (2019). "The Ethics of Memoir: Ethos in the Uptake". *Rhetoric Society Quarterly* 49(1), s. 49-70. DOI: 10.1080/02773945.2018.1546889 <https://doi.org/10.1080/02773945.2018.1546889>
- Massumi, B. (1995). "The Autonomy of Affect". *Cultural Critique*, 31, s. 86-109. <https://doi.org/10.2307/1354446>
- Meiners, E. R. & Sanabria, R. (2004). "On Lies, Secrets, and Other Resistant Autobiographic Practices: Writing Trauma out of the Prison Industrial Complex". *JAC*, 24(3), s. 636-652.
- Nørremark, R. L. (2020). *Kollektive anklager på tværs af medier og digitale platforme*. Specialeafhandling indleveret ved Afdeling for litteraturhistorie og retorik, Institut for kommunikation og kultur, Aarhus Universitet.
- Palmer-Mehta, V. (2018). "The Subversive Power of Survivor Rhetoric: An Innovative Archive of Survivor Discourse in New York Magazine". *Women's Studies in Communication*, 41(2), s. 159-182. <https://doi.org/10.1080/07491409.2018.1471764>
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective Publics: Sentiment, Technology and Politics*. Oxford and New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199999736.001.0001>
- Rand, E. (2015). "Bad feelings in public: Rhetoric, Affect and Emotion". *Rhetoric & Public Affairs*, 18(1), s. 161-176. <https://doi.org/10.14321/rhetpublaffa.18.1.0161>
- Ringel, S. & Brandell, J. R. (2019): *Trauma: Contemporary Directions in Theory, Practice, and Research* (2. udg.). New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/ring18886>

- Robillard, A. (2019). "Seeking Adequate Witnesses for Life Writing". *Rhetoric Society Quarterly*, 49(2), s. 185-192. <https://doi.org/10.1080/02773945.2019.1582257>
- Ryan, H.R. (1982). "Kategoria and Apologia: On their Rhetorical Criticism as a Speech Set". *Quarterly Journal of Speech*, 68(3), s. 254-261. <https://doi.org/10.1080/00335638209383611>
- Shoard, C. (2018). "I felt ashamed': Clara Delevingne adds Voice to WhyIdidntReport". *Guardian* 27/9 2018.
- Stenberg, S. J. (2018). "Tweet Me Your First Assaults": Writing Shame and the Rhetorical Work of #NotOkay". *Rhetoric Society Quarterly* 48(2), s. 119-138. <https://doi.org/10.1080/02773945.2017.1402126>
- Thompson, R. (2004). "Trauma and the Rhetoric of Recovery: A Discourse Analysis of the Virtual Healing Journal of Child Sexual Abuse Survivors". *Jac*, 24(3), s. 653-677.
- Villadsen, L. (2018). "Fy, skam dig ikke! Skam som sanktioneret og konstruktiv følelse i den offentlige debat". *Rhetorica Scandinavica*, 78, s. 75-86. <https://doi.org/10.52610/MRSP5084>
- Vivian, B. (2018). *Commonplace Witnessing. Rhetorical Invention, Historical Remembrance, and Public Culture*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190611088.001.0001>